

Ardealul

ORGAN INDEPENDENT — CULTURAL, ECONOMIC ȘI DE INFORMAȚII — DIN VALEA CRIȘULUI ALB.

APARE SUB CONDUCEREA UNUI COMITET.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BRAD.

ABONAMENTE: 80 lei anual, 6 luni 40 lei,
Instituțiuni și bănci . . . . . 150 lei.
Muncitorii minieri . . . . . 50 lei.

APARE ÎN FIECARE JOI

15 August 1916

Parcă este făcut, ca peste orice eveniment național mai important din viața acestui popor, să se așlearnă praful și paginile uitării.

Acest fapt se repetă și cu memorabila dată de 15 August 1916, zi hotărâtoare pentru soarta și viitorul acestui neam, care însă an de an este trecută sub tăcere.

Câți dintre cei tineri mai știu ce eveniment important se leagă de această zi?

Ziua de 15 August 1916, este ziua intrării în război a României; zi care a însemnat suprema clipă de reculegere a Românilor, în fața dușmanului, spre a se uni într'un singur mănunchiu, în limitele firești ale statului român, și sub sceptrul regelui Ferdinand I.

Ziua de 15 August 1916, „a determinat dispariția definitivă a Austro-Ungariei de pe harta Europei”, fiindcă la acea dată a sunat ceasul liberării de sub cisma jandarmului ungar, nu numai pentru noi Români ardeleni ci și pentru Cehi și Sârbi.

Deci în 1916 Românii din vechiul regat au pornit război contra Austro-Ungariei, pentru ca să ne desrobească pe noi cei din Ardeal, jertfindu-se pentru un drept al nostru: pentru Ardealul lui Mihai Viteazul.

Dumnezeu a fost, însă, cu noi și după 2 ani de suferințe, de lupte și de sacrificiu,

ostașii români au știut ca prin curajul și patriotismul lor, să zdrobească pe dușmanii noștri la Mărăști, Mărășești și Oituz, ocupând astfel Ardealul odată pentru toldeauna.

Sacrificiul celor 800 mii de eroi, n'a fost zadarnic căci ei s'au jertfit pentru împlinirea unui ideal, pentru unirea de veci a Ardealului cu Patria-mumă.

Deci — astăzi — putem spune că România, s'a întregit și s'a ridicat, pe sufletele celor 800 mii de eroi. Nouă celor tineri, cari n'am făcut cunoștință cu schijele obuzelor, ne rămâne numai o singură grijă: să ne păstrăm țara!

Căci nici unul din dușmanii noștri, nu vrea să ne lase țara așa, întregită, cum este astăzi! Bulgaria se uită după Dobrogea. Rusia vrea Basarabia. Ungaria vrea Ardealul, sfinții de Avram Iancu, de Horea, Cloșca și Crișan.

Deci să luăm seama la holare și să nu ne biziim pe nimeni, decât numai pe propriile noastre puteri.

Dacă totuși dușmanii noștri vor încerca să se atingă de granițele firești ale României întregite, conștiința națională dintre Tisa și Nistru le va răspunde din nou: „Pe aici nu se trece“!

Emil Popa

Vizita d-lui ministru I. Pop la Brad

Chestiunea îmbunătățirii traiului locuitorilor din munții Apuseni, pare că preocupă în mod serios, de câțva timp, pe guvernanții noștri.

Astfel comisarul guvernului, d. Ionel Pop, subsecretar de stat la interne, însoțit fiind de o comisie de ingineri, experți, din care au făcut parte d-nii: ing. insp. general Ionel Tilea, ing. insp. general N. Lazăr, ing. insp. general V. Mărgineanu, expert Gavril Crișan, Emil Săbău și dr. Bazil Gruia, secretarul comisiei, au descins Sâmbătă, în orașelul nostru unde, după vreo 4—5 ore de consfătuire cu autoritățile locale și reprezentanții Moșilor, — s'au lămurit asupra nevoilor locuitorilor din ținutul Zarandului.

Conducătorii Moșilor au cerut:

1. Sunt — spune d. dr. Feier — peste 40% din locuitorii ținutului nostru, cari suferă de boli venerice.

Cu toată bunăvoința autorităților competente de a veni în ajutorul Zărăndenilor pentru a-i scăpa din ghiarele acestei plăgi sociale, cari are o influență predominantă, asupra vieții, vigoriei și vitalității națiunii noastre, nu putem face nimic, căci ne lipsesc ce-i mai important: medicamentele.

Cine a privit un țăran din regiunea noastră și s'a interesat cu amănuntul de starea sanitară a lui, — continuă d. dr. Feier — a recunoscut, cred, totala lipsă de vlagă, lipsă de energie și aceasta numai din cauza nesănătății.

În fiecare an, se sting de boale mo-

lipsitoare copilașii Moșilor noștri. Dar și cei scăpați ca prin urechile acului de moarte, trăesc slabi și piperniciți, ajungând „umbră” până la majorat.

Cerem — încheie d-sa — medicamente cari să se împartă în mod gratuit Moșilor, — cerem înființarea unei secții chirurgicale pe lângă spitalul din Brad. Avem și în Baia de Criș un spital. Dar în condițiile care funcționează: lipsit de cele mai elementare scule medicale, cu un personal foarte redus și cu un buget ciopârțit an de an, nu poate nici pe departe să-și ajungă scopul, pentru care a fost înființat.

Să nu se uite că spitalele sunt instalațiuni în cari vin să-și caute sănătatea oamenii săraci, cari n'au bani să plătească doctorilor și nu pot să-și cumpere medicamente dela farmacii.

2. Un mijloc eficace pentru îmbunătățirea stării economice a țăranului din regiunea noastră — spune d. ing. Vernichescu — este creșterea vitelor.

Mai ales acum când agricultura se luptă cu o sumedenie de greutate, pământul arabil a început a slăbi, și cerealele noastre întâmpină o mare concurență pe piețele Europei, trebuie să ne gândim serios la regenerarea rasei vitelor noastre. Este netăgăduit de toți specialiștii că vitele rele aduc mai multă pagubă de cât folos; și este foarte natural acest lucru, căci o vită rea mănâncă tot atât cât una bună. Însă o vacă de soi bun și bine

(Continuarea în pag. 4-a)

Buletin politic.

INTERNE

D. Titulescu și-a anunțat sosirea în țară, pentru 30 August. D-sa. vine ca să facă pregătirile în vederea primirii ce se va face d. Herriot.

A murit Pompiliu Ioanițescu. Fostul ministru a căzut paralizat pe când vorbea la o întrunire în Buzău. Iar după 8 ore de agonie, a încetat din viață.

Martți, la serbările navale, a luat parte Suveranul și primul ministru Vaida.

Vestitul Seletzki a fost condamnat de justiție, la 5 ani închisoare.

Ministerul de finanțe a avut zilele trecute o nouă întrevvedere cu atașatul Comercial al Germaniei, cu privire la oferta germană pentru cumpărarea cerealelor noastre.

Ministrul de finanțe a fost provocat la duel de funcționarii financiarți, pentru insulte și înjurături triviale adresate lor.

EXTERNE

În Irlanda se petrec grave turburări — și toate acestea din cauza politice.

Președintele Roosevelt a trimis trei vapoare de război în Cuba pentru apărarea cetățenilor americani.

Japonia se înarmează mereu. Ministrul aerului a hotărât construirea unui număr de 110 avioane de luptă.

Italia a încheiat un pact de neagresiune cu Sovietele.

Starea lui Gandhi s'a agravat mult. El a fost internat în spital. Gandhi a declarat că nu acceptă nici un fel de ajutor, sub nici o formă și este hotărât să moară, dacă guvernul nu acceptă condițiile sale. Medicii au constatat că boala de rinichi a lui Gandhi s'a agravat și că sunt puține speranțe să scape cu viață.

— În apropierea localității Reitim Winkel, Cancelarul Hitler, a suferit un accident de automobil. Mașina s'a răsturnat într'un șanț. Hitler a scăpat neatins; însă însoțitorul său Brukner, primul aghiotant, a fost grav rănit. Deasemenea sunt rănite, sora și o vară a lui Hitler.

— Discuțiile asupra problemei datorilor de războiu vor începe în Octomvrie.

— Liniștea s'a restabilit în Cuba. Noul guvern al Cubei, este prezidat de d. Cespedes.

— Anglia dorește o apropiere între Austria și Mica Infelegere. Această apropiere ar avea în ochii lor îndoitul avantaj de a consolida statutul politic al Austriei și de a întări poziția sa economică.

— România a suspendat plata datorilor externe.

— Un autobuz cu 30 deținuți s'a prăbușit în Rin.

— Asupra localității Berghens, din Scandinavia, s'a abătut zilele trecute o furtună groaznică. Sunt numeroși răniți și 14 morți.

Hrana țăranului

Adesea mi s'a întâmplat, să aud pe țăran rostind vorbele: „Ce-o fi; când e omul sănătos, c'o ceapă și c'o bucată de mămăligă... se satură... sănătate să fie... că toate merg strună!...

Sănătatea iată un „ce“ la care țăranul nostru ține din toată inima; iată o vorbă pe care o zice cu oarecare duiosie. Ce folos însă nu-și poate da seama că sănătatea, acest lucru neprețuit, atârână dela felul cum se nutrește și se îngrijește cine-va. „C'o ceapă și c'o bucată de mămăligă“, nu poți să ții corpul sănătos; dar ce-i mai mult, dacă corpul nu-i sănătos, nici mintea (spiritul) nu poate să fie sănătoasă.

Cu toate acestea, din copilărie și până la bătrânețe, țăranul nostru, se nutrește cât se poate de prost. Mama nutrește pe micul copil al cărui stomac e slab, fraged, cu aceleași mâncări, pe care le mănâncă ea în fugă! Acestea fiind pe de-o parte grele de mistuit; iar pe de altă parte nesubstanțioase, nu pot decât să-i strice stomacul, așa că e apucat de fel de fel de boale, din care e o minune să scape.

Când ating etatea de șapte ani și sânt aduși la școală, te sperii când te uiți la ei, așa-s de ofiliți, lipsiți de vlagă. Cu acești copii,

începe tu acum, dascăle conștiincios, marea operă a educațiunii și a instrucțiunii!

Ca om mare, se nutrește și mai prost... nu pune nici un preț pe ceea-ce mănâncă, în cât dela naștere și până la moarte, țăranul nostru se nutrește... „cu ce dă Dumnezeu“... Care să fie cauza acestei stări de lucruri? Lipsesc materiile hrănitoare sau este obișnuința? Să cercetăm.

În curtea lui țăranul, — în majoritatea cazurilor, — are ba găini, ba rațe, ba găște, unii au și câte o vacă, alții și una sau două capre; are la dispoziție materii foarte nutritive: ouă, lapte, brânză, carne de porc, de pasare, etc.

Dar cu aceste materii atât de nutritive, nu se nutrește el... nu-i place lui să-și bată capul cu d'ale mănărei.

Adesea țărâncă cu oule și cu găinele ascunde sub sorț o șterge la cârciumă sau la jupân lțic, unde le dă, pentru câți-va gologani, pe cari apoi cât mai curând se duce să-i „spânzure“ la cârciumă.

Iată deci, cum schimbă ei; în locul unui element nutritiv, iau o otrăvă, iată deci, cum lucrează ei, nu pentru a fi sănătoși, ci din contră pentru a ajunge într-o stare în cele din urmă — vrednică de plâns.

„Albina“
A. Murgescu

Secuții

După cum se știe din cele mai vechi timpuri, Secuții au fost înrudiți după limbă cu Ungurii. Maghiarii luându-i ca unealtă — în luptele lor politice, i-a așezat ca stejeri în locurile mai primejdive, ale Ardealului. Secuții în ziua de astăzi locuiesc în inima țării noastre, viețuiesc într-o masă compactă și intrasigentă în județele Odorhei, Ciuc și Trei-Scaune.

Când eram elev normalist, și când pași mei de excursionist s'au abătut cândva prin acele locuri, sufletul s'a delectat cu prisosință de nenumăratele superbe tablouri, ca'n basme, pe care le prezintă din belșug minunata natură la fiecare pas.

Am rămas încântat de priveliștea pădurilor seculare, fără hotar, de luminisuri fermecătoare, cu ochiuri de apă, în cari dansează în joc astral „regina nopții“. De atunci mi s'a sădit în suflet dragostea de acele locuri, ale căror frumuseți purifică sufletul, innolescăză inima, odihnește creierul și întărește fizicul.

Ce folos însă de această natură atât de ispititoare și încântătoare, dacă locuitorii frumoaselor ținuturi sunt atât de repulsivi.

Acești locatari și protejați de veacuri, cari au fost călăii și împărații Ardealului nostru românesc, și astăzi ne urăsc de moarte. Și cea mai eclatantă dovadă că așa este, deși au trecut 13 ani dela întregirea neamului nostru, nu s'au învrednicit să învețe limba statului unde își capătă ocrotirea.

Să zicem, și să admitem, că cei bătrâni au avut motivele lor. Au fost formați sub o altă stăpânire, după cum arată cei interesați. Însă ca să nu te poți înțelege cu un absolvent a 7 cl. primare, asta nu se poate admite. Toate aceste fapte infamante și rușinoase pentru statul român, în majoritatea ca-

zurilor se datoresc intereselor electorale. E trist, dar trist de tot, că încă după atâtea ani dela unire nu te poți înțelege nici chiar cu însuși conducătorul școlii, cu învățătorul statului român de grad I, plătit de stat; sau cu tânărul propagandist al culturii și stăpânirii „românești“. De acest fapt nu sunt ei vinovați, ci noi cari îi îngăduim, și suferim pe obrazul nostru această mare rușine.

Statul român, lasă pe drumuri 7500 învățători români, șomeuri, și 273 preoți, ca să hrănească în schimb 900—1000 de adevărați vampiri și înviersunați dușmani ai neamului și limbei noastre. Pentru binele și fericirea patriei noastre, frumoasa și bogata Românie, imi permit a înșira pentru cei în drept următoarele eterne zicale:

„Quoid agis, prudenter agis et respice finem“ sau „Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi“ și în fine „Quousque tandem?“
I. Trifan, inv.

Avram Iancu

Tună Iancu dela munte
Cu opt mii și patru sute.
Ungurii când îl vedeau
Iancului așa grăiau:
Iancule Măria Ta!
Lasă Turda, n'o prăda
Că-ți dăm bani cu feldera
Și galbeni câți vom avea.
Iancu galbeni nu lua
Și pe Turda se băga,
Cu măciucă de trei coți
Bagă 'ndraci Ungurii toți.

Auzit dela: Popovici Vichente — Ruda.
Din colecția de poezii populare „Comori îngropate“
de: S. CIUCESCU

Legenda Zarandului

Intr'o zi frumoasă de primăvară, fiind sărbătoare, ședeam cu Moș-Toader la umbra nukului din grădina noastră și ascultam la povestirile și glumele lui, că era om bătrân și știa multe lucruri minunate, pe care le povestea cu plăcere. Eu încă-l ascultam cu drag, că erau pline de farmec.

Moș-Toader era om vechiu, dar voinic și sănătos ca beuța.

— Hei, nepoate, îmi zice el, — în tinerețele mele era mai bine pe lume. Trăiau oamenii bine unu cu altu, ca și când ar fi fost frați, și țineau unu cu altu. Era destul o fântână și-un cuptor la un sat întreg! Dar azi? Azi n'are a se vedea frate pe frate, decum alții străini!... Pe atunci nu vedeai pentru lumea asta un om beat ori pipând, dar și erau sănătoși și trăiau mult, nu se prindea hectica de ei așa iute ca azi, când își ard plămânile cu spir și pieptul și-l fac ca hornul de fum!

Două lacrimi ca două boabe se deslipiseră din ochii bătrânului și se prelinseră pe obrazul lui frumos și rumen ca de holtei. Eu mă fac că nu le văd, ci mă uit la frunza nukului cum o joacă vântul, legănându-o... De departe se vedeau dealurile verzi tremurând în bătaia soarelui de vară.

— Ce dealuri frumoase se văd de aici, moșule!...

— Da, nepoate, că Dumnezeu a așezat pe un strămoș de-a nost aici în ținutul acesta falnic, mai nainte de a fi fost alte năjii de oameni!

— Și știi povestea aceea Moș-Toadere?

— Cum să nu! Ți-o spun.

De mult trăia un om din sângele nostru, într'o margine de împărăție, ce stăpânea lumea mai toată, în partea de către crăime mică, dar vitează, cu oameii voinici ca șoimii... Și cum îi rostul vremii în lume, când vru Dumnezeu, se făcu o bătaie mare. Și era potopenie cumplită. Omul nostru plecase pe vremea asta

Sfaturi practice

Plante de leac

Frunzele de mintă sau ismă, sub formă de ceai sunt bune contra sgârcilor (cârceilor) și a durerilor de stomac.

Frunzele se culeg vara, pe timp frumos, și se usucă la umbră. Se poate usca și într'un șopru unde bate vântul și mișcă aerul.

Se iau frunze de mintă, uscate și se pun în apă clocote, lăsându-se să stea așa vr'o 10 minute. Pentru un pahar mare sau o ceașcă de ceai, se pun atâtea frunze uscate, câte se pot lua cu vârful celor 5 degete dela o mână.

După ce au fert 10 minute se strecoară, și ceaiului i-se adaugă zahăr. Se poate lua de mai multe ori la zi. Nu e rău dacă se pun și puține bucăți de frunză de calapăr și ceva chimin.

Mătasa de porumb, culeasă pe timpul cât e verde și uscată la umbră, se ia sub formă de ceai la boale de rinichi și bășica udului.

Din mătasa uscată se ia cât ținem cu o mână, se pune în apă clocote, și se ține acoperită cu capacul 15 minute. Se strecoară și, din zeama aceea, se bea câte un pahar de mai multe ori la zi.

Frunzele de nuc uscate la umbră, sub formă de ceai sunt bune contra transpirării (asudării) picioarelor.

Frunzele se culeg în Iulie și August.

Umflarea vitelor

Se știe, că atunci când vitele mănâncă trifoi, lucernă sau rapiță verde și cu rouă se umflă din cauza unor gaze, cari se desvoltă din aceste plante, în corpul lor.

E foarte bine ca vitelor umflate să li se dea o mâncare pe care o descriem mai jos.

Se iau vr'o 2—3 pumni făină de mălai, se înmoaie cu oțet de vin și se amestecă cu bucățele de usturoi (ai) și săpun. Se fac niște bruși cari se introduc în gura vitei umflate. Vom îndemna apoi vitele să fugă cât mai repede. După puțin timp se desumflă.

Păduchii la vite

Când vitele suferă de păduchi, trebuie să le spălăm cu zeamă de tutun sau de pelin. În același timp cumpărăm și o unsoare — alifie mercurială — dela farmacie, cu care le ungem și le frecăm corpul.

N. L. prof.

de acasă cu muierea și cei zece feciori ce avea, cu vitele la pășune, departe de casă, și așa când venii răimea, el nu era în calea ei.

Dacă auziră vești rele, nu se mai întoarseră 'napoi, ci plecară înainte cu tot ce aveau, și tot se duseră treizeci de zile și treizeci de nopți, până dela o vreme se osteniră și când ajunseră într'un vârf de deal frumos, tatăl poruncii să se lase vitele să pască'n voie, căci ei în noaptea aceea rămân acolo!...

„Mulțămim lui Dumnezeu că am ajuns aici în pace“ — ziseră și se lăsară hodinei,

După ce adormiră toți, bătrânul văzu cerul deschis și printre mii de stele și curcubeie, se pogorî o grădină plină de pomi și legume, apoi de țărâni cu grâu și cu cucuruz, cu livezi cu iarbă 'nflorită, și se așeză jos pe pământ, împrejurul lui... Și grădinar era un înger, care era îmbrăcat în haine albe și cu fața albă și frumoasă ca de copil mic. Veni la el și zise:

Cuvinte către săteni.

Școala și cartea

În rândurile pe cari le voi așterne aci nu vin cu nimic nou, tot ce face apăsarea penitei lasă să umple un petec de hârtie, s'a petrecut sub ochii noștri a tuturor, deci, această problemă o cunoaște fiecare. Multă vreme înainte de războiu, noi, Românii de aci am avut școală și învățători, cari au stat la îndemâna fiilor de țărani, pentru luminarea minții lor. Școala românească, cu învățătorii ei și-au făcut pe deplin datoria, căci a scos din mijlocul țărănimii, pe toți conducătorii sufletești, de care a avut nevoie poporul românesc. Datorită școlii românești, am avut un spirit național veșnic treaz.

Când s'a împlinit visul de veacuri, se găsiră destule elemente, cari luară în mână conducerea poporului, spre a nu-l lăsa, în momentul sovăelnic al revoluției din 1918 să fie o turmă fără păstor. Ce e drept, pentru a stăpâni întreg mecanismul autorității statului, nu aveam elemente suficiente, așa că a fost nevoie, ca să ni se trimită oameni cu carte din Vechiul Regat, spre a umple golurile. Fiindcă și acolo războiul secerase mare parte din populație, s'a recurs și la slujbașii din fosta monarhie, cari în urma depunerii jurământului de credință Statului Român, au rămas și pe mai departe în slujbele lor. După unire, preocuparea de căpetenie a conducătorilor statului a fost, mărirea numărului școlilor, pentru a ajuta, în felul acesta, la sporirea celor dornici de lumină să și-o primească. În primii ani după războiu, numărul elevilor din toate școlile a crescut considerabil, aceasta din două cauze:

Prima a fost, propășirea celor știutori de carte, pe care îi prinsese unirea și cari au pus mâna imediat pe slujbe destul de bune, în raport cu pregătirea ce o aveau și de aci setea la mulți țărani, de ași vedea copiii domni.

A doua cauză a fost, reintoarcerea de pe front și pe aceasta o cred, ca cea mai principală. De importanța școlii și a cărții numai aici și-a putut da seama țărănul nostru. Pe front a dispărut legătura prin graiu viu, cu cei de acasă s'au cu cei cărora voia să le comunice câte ceva. Câtă greutate va fi fost, în sufletul fiecăruia și cu ce teamă se apropiu de unul, care știa să scrie, rugându-l, ba poate și plătindu-i, să-i facă o carte, pe care să o trimită acasă, la cei scumpi și dragi lui.

Neștiința de carte și greutatea ce au simțit-o, cu atât mai mult Românii din Transilvania, cari făceau parte din armata Austro-Ungară și 'n care Românii erau amestecați cu alte naționalități, cari nu cunoșteau limba românească. Aceștea întorși acasă, mai ales acei ce aveau copii, prima lor grijă a fost, să-și frimite copii la școală, ca să învețe carte, căci ziceau ei: „Doamne rău a făcut tata și mama,

că nu m'au dat la școală să învăț și eu carte“, și 'ntr'adevăr, curată mărturisire. Din neștiutorii de carte, parte din ei, sunt chiar ei vino-vați, căci trimiși de părinții lor la școală, tot timpul, cât ținea școala, în timpul zilei, stau ascunși prin sat, se înțelegeau mai mulți și într'un loc mai dosit se jucau, iar când vedeau că vin acasă acei, cari într'adevăr au fost la școală, se îndreptau și ei spre casă, înșelând astfel buna credință a părinților, neștiind, că pe ei s'au înșelat și numai mai târziu au văzut ce rău mare și-au făcut.

Pentru unii vina o poartă părinții lor, cari nu-și dau seama, că ce rău mare fac copiilor, împiedecându-i de-a învăța carte. În felul acesta le răpesc cel mai scump dar, pe care nici când și sub nici o formă nu-l vor putea da copiilor lor. Cartea care luminează mințile, întocmai ca cel mai puternic izvor de lumină, ce face să dispară întunerecul ori unde te-ai găsi, înlesnindu-ți înaintarea, fără a te lăsa să te oprești acolo, unpe lumina zilei nu poate pătrunde.

Săteanul nostru, ar trebui să-și facă socoteală căci, câștigul pe care-l aduce un copil trimițându-l să păzească o vită sau găștele, îi aduce lui un câștig, măcar pe jumătate din ceea ce pierdut copilul său, rămas pentru totdeauna în întuneric.

Deci, lăsați copii să se bucure, în anii cei mai puțin folositori vouă, de lumina nesecată, pe care o câștigă în școală și nu vă mângâiați ca înaintașii voștri, cari spuneau „da, las să se ducă, să câștige, că de acolo trăește, nu din școală, că n'am să-l fac popă sau dascăl“. Cât de greșit și cât de puțin judecau și prețuiaua cartea, când rosteau astfel de cuvinte. Astăzi, când avem școli destule, pentru care Statul cheltuiește atâția bani, gândiți-vă bine și aveți grijă de copii voștri și trimiteți-i la școală, ca să învețe carte, căci mai mare va fi recunoștința copilului, când va fi mare, decât atunci, când a rămas la vite și 'n afară de drumul, pe care-l urmează vita, altul nu știe. Dacă până astăzi mai era o scuză, acum nu mai este nici una. Nu se admite nici copil fugit de la școală, nici oprit de părinți, pentru treburile casei. Părinții trebuie să ia înțelegere cu învățătorul să vadă, dacă 'n adevăr copilul se duce regulat la școală și dacă își dă silința să învețe, învățătorul la fel să facă cunoscut părinților lipsa copilului de la școală silința pe care și-o dă, precum și de purtarea, pe care o are. Cu toate acestea și astăzi se fac triste constatări în școlile noastre, mai ales la cele de la munte, unde avem înscrși la școală câte 100 de elevi și nu urmează regulat nici 40 din ei, lucru trist dar adevărat. În ce privește cartea, mulți dintre cei, cari au terminat școala primară, după ce au

ieșit din școală, par'că au scăpat din pușcărie, nici nu mai vreau să audă de carte. Tinerii dela sate ajung, ca după trei patru ani, abia îngânând literă cu literă să nu mai poată ceti, iar peste câți-va ani uită cu totul; asta se întâmplă mai ales cu fetele, căci băieții ajungând la armată, sunt siliți să-și improspăteze cunoștințele. Puteți vedea pe copii voștri, când vin dela armată, cât sunt de mândri de cartea care au învățat-o și cum povestesc de camarazii lor, cari nu știau carte, că ce chin trăgeau, până să învețe câteva lucruri, cari li se cereau la armată. Ba de cele mai multe ori, cei fără de carte sunt de răsul tuturor. Ia aminte deci, tu, țărăn, stâlp al acestei țări și nu te lăsa în întuneric, ci trimite-ți copii să învețe carte, ca astfel, să aibă mintea luminată și să nu poată fi „dus de nas“ de oricine și din afacerile sale să se poată descurca singur, fără a fi silit, să caute un al doilea, când primește o hârtie scrisă, oricât de mică însemnătate ar avea.

Mut P. Ioan, absolv. facult. de litere.

C. S. „Ponorul“, Vața de Jos
C. S. „Sportul Studențesc“,
Brad și jur, 2—1 (1—1)

Duminecă 13 August 1933 pe arena sportivă a C. S. „Ponorul“ din Vața de Jos, s'a disputat un match de football între echipele C. S. „Ponorul“ Vața de Jos și C. S. „Sportul Studențesc“ Brad și jur, urmat de Bal Sportiv aranjat de S. S. „Ponorul“ în parcul băilor din Vața de Jos.

Matchul a început la orele 17³⁰. în fața la vre-o 150 spectatori. După 15 minute dela începerea matchului, Kubasec marchiază primul gol echipei „Sportul Studențesc“, jocul se continuă cu mai mare rapiditate până câtră sfârșitul reprizei, când Baloșiu marchiază primul și ultimul gol echipei „Ponorul“. Repriza I se termină la egalitate.

Repriza II se începe cu mare inversunare, la 20 minute Kubasec marchiază al 2-lea gol echipei „Sportul Studențesc“, aceștia luptă cu mari sforțări pentru a egala, dar fără nici un rezultat, căci aproape tot timpul mingea joacă pe jumătatea doua a arenei de partea oaspeților noștri. În general echipa „Ponorul“ a jucat foarte bine.

Balul Sportiv

După terminarea matchului, începe balul sportiv la orele 21, în restaurantul băilor (Parc), la care au luat parte peste 200 persoane. La concursul de frumusețe reușește să fie aleasă „Miss Ponorul“ d-șoara Lucia Feier, fca preotului din localitate, cu majoritatea de 205 voturi, căreia i-se dă panglica în culoarea echipei cu inscripția „Miss Ponorul 1933“. S. S. Ponorul a aranjat și un concurs de Tango la care au concurat 10 perechi tineri. Comisia de clasificare compusă din Dl Dr. Rîșcuția Sabin, dl Dr. Tamaș, dl Draghiciu și dl dr. Grosz, a declarat de primul reușit pe dl Popoviciu din Ilia, Balul s'a continuat până dimineața.

A. C.

„Frate, când te vei scula, privește în jur de tine și tot ce vei zări, al tău va fi, că așa a binevoit D-zeu, pentru că ești om de omenie și cu credință.“

Ingerul se făcu nevăzut, iar el se trezi curând. Și iacă era ziuă. Cerul era roșu aurit la răsărit: ciocârliă și priveghitoarea se întreceau a înălța cântări de laudă părintelui lumii.

El își sculă familia, apoi ingenunchind toți se rugară lui D-zeu. Și pe când gătară cu rugăciunea lor de dimineață, răsăria și sfântul soare ca un ochiu al celui prea puternic, trimițându-le cele dintâi raze lor ca semn, că rugăciunea lor e bine primită.

Omul se sculă în picioare, își puse mâna streșină la ochi și privii depărtările.

Ce văzu, nu-și credea ochilor! era colț de rai, nu altceva! Dealurile erau numai o verdeață de codru, ce se legăna la adierea vântului de vară. La poala dealurilor erau șesuri cu spice de grâu ca aurul, iar pe șesuri

curgeau ape arginții, limpezi ca lacrima săracului asuprit, în nisipul cărora strălucea bogăția aurului adus legănat pe brațul apelor, din sânul pământului binecuvântat de Domnul.

Și zării omul coala, nu departe, o vacă, un junc, un porc, o scroafă, iar lângă un brad nalt și frumos, erau strâși mieluseii și poveșteau cu mamele lor, cari erau culcate la umbra unui mesteacăn trufaș, crescut aproape de de brad; iar pe valea aceea în sus caprele mâncau la curechiu. Pe o rovină pășiau altele. Și tot acolo, aproape de unde privea el, zării o rudă, și merse să o ieie, dar când prinse de ea, nu mai știa că ce noroc a dat peste el, treaz e, ori visează, căci ruda era de aur! Apoi, mai uitându-se, zării o baie, lângă un râu alb o băiță, o peștere, o luncă și alte locuri minunate de care se bucură foarte...

Atunci chleamă pe muiere și copii lângă el și le zise: Acum dragii mei nu mai mergem nicăiera, ci rămânem aici, că D-zeu, ne-a binecuvântat!. Și le povesti tot ce zărise — fiindcă nu putea vedea bine, că era ceață așa de dimineață — cât privise depărtările.

— Bine, tată dragă, ziseră feciorii, dar cum putem noi ști că unde suntem și cum

se chiamă aceste plaiuri?

— Cum să se cheme? Fiindcă ingerul mi-a zis, cât oi zării cu ochii, a meu să fie; ținutul acesta se va numi Zărând.

Iar voi mergeți, căutați vitele și numiți aceste plaiuri cum aveți voie, căci a voastre vor fi, numai să fiți vrednici de ele, să nu le ieie străinii dela voi! Aveți grijă, că știți vorba ceea, că: dacă lași pe străin în casă, el te scoate dela masă!

Ei merseră după vite și făcură cum le poruncii lor. Unde găsiră bradul, făcură sat și îl botezară Brad, unde găsiră mesteacănul iară făcură sat și îi ziseră Mesteacăn, apoi unde găsiră celelalte toate făcură sate și le numiră: Junc, Luncă, Vaca, Baie (Baia de Criș), Peștera, Băița, Teble, Rovină, Curechiu, Scroafa; unde găsiră porcii îi ziseră Porcurea, și unde găsiră tata lor ruda de aur îi ziseră Ruda. Toate rămaseră cu acelaș nume până în ziua de azi și o rămânea cât o fi mălaiu în țară și picior de român! Iar celelalte sate au căpătat alte nume cum li s'o părut lor mai bune și frumoase“.

Din cartea regretatului scriitor popular

Adam Bolcu

Vizita d-lui ministru I. Pop la Brad

(Continuare din pag. 1-a).

îngrijită, produce în fiecare an un vițel bun, o cantitate mai mare de lapte, iar dânsa în sine are o valoare mai mare.

D. ministru cerând soluții practice, d. ing. Vernichescu, spune: Camera de agricultură a județului se obligă să aducă din Austria mai multe vaci din rasa pintzgau. Tot odată se va îngriji să facă mai multe grajduri — model — în Zarand. Cheltuielile de construcție ale grajdurilor — ce se vor ridica la 200—300.000 lei, — vor fi suportate de stat. Și astfel sperăm — continuă d. Vernichescu — în câțiva ani să regenerăm complect rasa vitelor din regiunea munților Apuseni, ce face parte din județul Hunedoara. Tot Camera de agricultură în timpul verii va organiza cursuri, pentru a iniția pe locuitorii dornici de a se ocupa cu industria laptelui.

3. Pomicultura.

Pomii fructiferi sunt un nou izvor pentru trai, dând țaranului un venit oarecare. Acest venit este cu atât mai important cu cât întreținem copacii mai bine, cu cât punem mai multă grijă, mai multă dragoste chiar în cultura lor.

Camera de agricultură — își ia obligația de a împărți gratuit Moșilor, arbori fructiferi. În câțiva ani se va planta toată regiunea — mai ales, cu meri — din soiul batulelor. Iar în Brad, se va înființa o Societate Cooperativă, care se va ocupa cu exportul fructelor, în străinătate. Sub forma aceasta, populația va fi scutită de speculațiile comercianților, cari au tot interesul să ofere prețuri cât se poate mai mici pe kg. de fructe.

După ce Camera de agr. va tranșa definitiv cumpărarea „Fabricii de Conserve“ din Deva, țaranul moș, va găsi un nou deuseu pentru valorificarea produselor sale: fructele.

4. Discutându-se și chestiunea îmbunătățirii traiului minerilor, d. ministru a spus: Actualul guvern intenționează să facă o bancă a minerilor. Proiectul este complect; la toamnă va trece prin parlament.

Rostul acestei bănci este de a sprijini pe minier, ușurându-i schimbul aurului, ajutându-l cu banii la instalații de flotație (un fel de cooperative — pe care le preconizează dealcum și Consiliul superior — din industria aurului — constituit pe lângă ministerul de Industrie — și din care face parte și d. ing. Gigurtu, dir. general al Soc. „Mica“.)

Minierii din Zarand, prin reprezentanții lor legali, au cerut: reducerea prețurilor explozibilelor, reducerea prețurilor analizelor, simplificarea formalităților de explorare și exploatare.

5. Trecându-se la chestiunile de învățământ d. Ciocan, dir. liceului local, în numele locuitorilor din Zarand a cerut înființarea unui gimnaziu de fete, care să funcționeze pe lângă liceul „Avram Iancu.“

D. Pavel Lazăr, dir. școlii de ucenici, a cerut d. subsecretar de stat trecerea acestei școli pe seama Soc. „Mica“. În schimb Soc. „Mica“ să nu mai plătească suma de 200.000 lei ministerului Muncii.

Invățământul primar reprezentat tot prin d. P. Lazăr a cerut următoarele: a) Să se facă cursuri pe 1/2 de zi, venind astfel și în ajutorul părinților copiilor, — deoarece restul zilei părinții ar putea folosi copiii la lucru. b) Anul școlar să înceapă la 1 Oct., și cu o vacanță de trei zile la Crăciun și de trei zile la Paști, să ia sfârșit la 1 Mai.

În ce privește căile de comunicație reprezentanții Zărăndenilor au cerut:

Repararea șoselelor naționale Brad-Deva, Brad-Halmagiu și Brad-Abrud. Să se construească o șosea ce ar pleca din Brad și ar trece prin Crișcior, București, Curechiu, etc. Să se termine șoseaua județeană ce pleacă din Baia de Criș, Rîșculița, Bulzești până la Vidra. Să mai cerut și construirea unui drum de fer pe distanța Brad—Deva.

Problema șoselelor este poate, cea mai importantă pentru acest ținut. S'ar rezolva, în

parte, chestiunea șomajului — și ar schimba cu totul condițiile de viață ale Moșilor, putând să-și valorifice mai ușor producțiile, și tot odată permițând o aprovizionare mai efină a populației. (Asupra acestei chestiuni vom reveni).

* * *

După ce a ascultat cererile autorităților și reprezentanților Moșilor Crișeni, d. ministru I. Pop, a mulțumit tuturor celor de față, luându-și obligațiunea că va satisface, pe cât îi va sta în putință, nevoile Zărăndenilor. Pentru o mai bună conducere, regiunea munților Apuseni a împărțit-o în subregiuni, cu un comitet în frunte de 20—25 persoane. Comitetul va face propuneri la centru asupra tuturor problemelor locale. Astfel, sediul unei subregiuni va fi la Brad. Din ea fac parte plășile: Brad, Avram-Iancu, Geoagiu, Ilia, și o parte din Deva.

Comitetul s'a constituit astfel: **Brad**, d-nii: Nistor, primpretor, C. Ciocan, dir. liceului „Avram Iancu“, A. Sieber, dir. Soc. „Mica“, Tr. Berbeciu, șef judecător, dr. Glava, adv., dr. Radu, dr. Șt. Feier, medic, dr. C. Impărat, Preot I. Ivan, senator, dr. C. Moldovan, Pavel Lazăr, T. Ruja, agr. și E. Vagzsina.

Baia de Criș: d. dr. S. Rîșcuția, medic, ing. B. Romoșan, dr. N. Oncu, deputat, d. dr. I. Oncu, avocat, d. N. Turuc, primpretor.

Deva: d. ing. Vernichescu, S. Câmpian. **Ilia**: dr. S. Dragomir, prof. univ., și Prunaș. **Geoagiu**: dr. Indries, Gorun Valeriu, preot.

g. c.

Informațiuni

— D. ing. Pitulescu, dir. general al Regiei P. T. T. a fost însărcinat cu redactarea unui nou regulament, pentru reorganizarea serviciilor comerciale ale P. T. T.

Acest regulament prevede o cât mai mare descentralizare a serviciilor pe județe. Și reînființarea oficiilor rurale în toate comunele din țară.

A apărut în Arad revista literară și culturală **Hotarul** redactată de către membrii Ateneului popular arădan: Al. Constantinescu, Al. Negură, Isaia Tolan, Eduard Găvănescu, Dr. Gheorghe Ciuhandu, Marcel Olinescu, Octavian Lupaș, I. Lascu, Tiberiu Vuia și Pompiliu Barbu. Scopul revistei este continuarea mișcării culturale, începută și inițiată de intelectualii arădani de pe vremuri: Tichindeal, Popovici-Desseanu, E. Stănescu, etc. Ateneul popular arădan fiind cunoscut prin manifestările sale anterioare, ca șezători culturale, la Palatul Cultural precum și prin atitudinea sa față de românească lângă frontiera vestică, credem că revista va fi sprijinită și citită de toți acei ce se solidarizează cu scopul ei.

Redacția și Administrația: Arad, str. Românului 18. Abonamentul 100 Lei anual.

— **Nenocire**. În 15 Aug. a. c. în gara Deveii a fost omorâtă, de un tren, femeia Rozalia David din Ormindea. Ea voia să deie un pachet bărbatului ei, care mergea cu trenul dela Arad la Sibiu. A fost înmormântată la Sânto-halm de o soră a ei. Se aude că și bărbatul, după înmormântare s'a spânzurat.

— **Intr'un oraș din Jugoslavia** s'a întâmplat, zilele trecute, un caz curios.

O biată femeie care trăia numai de pe urma creșterii albinelor, s'a pomenit într'o bună zi că moștenește o avere însemnată, dela o rudă care murise.

Un hoț, care evadase nu de mult timp din închisoare, aflând și el această veste, se hotărî s'o jefuiască.

Intr'o noapte pe când se pregătea să spargă ușa casei, albinele năpustiră asupra lui înțepându-l atât de groaznic pe obraz încât banditul a încetat din viață la spital, cu toate îngrijirile primite.

Și astfel albinele au scăpat viața stăpânei lor.

— **Soc. „Sf. Gheorghe“** din parohia Valea-Brad aranjează în ziua de 27 I. c. o producție teatrală urmată de dans la care invită, membrii Soc. „Sf. Gheorghe“ din parohiile vecine.

— **Învățătorii fără posturi din Dolj** au ținut, la Craiova, o adunare, votând următoarea moțiune: 1). Excluderea preoților din învățământ; 2). Pensionarea învățătorilor cu peste 30 ani de serviciu; 3). Numirile să se facă de centru, nu de inspectoratele regionale; 4). Înființarea unui timbru cultural.

Știri Sportive.

C. S. „Mica“ Brad — C. S. „Ilia“ Ilia 4 - 2 (2 - 2)

Duminecă 13 August a. c. pe arena sportivă din Gurabarza s'a disputat un match de foot-ball amical între echipele: „Mica“ din Brad și „Ilia“.

La orele 6 p. m. echipele de foot-ball „Mica“ și „Ilia“ au apărut pe teren în aplauzele publicului spectator. Jocul ar fi fost frumos dacă tinerii studenți și anume: Crișan, Cărăbuș și Vesa erau disciplinați și nu jucau brutal. Dar ei încrezuți prea mult în jocul lor ocazional, fără a aparține vre unui club sportiv stabil, s'au purtat necuviincios cu arbitru, vorbind și strigând pe teren în tot timpul matchului.

Repriza I-a s'a terminat la egalitate, adică 2 - 2. În a II-a repriză „Mica“ prin înaintașul centru Pop și extremul stânga Borcy au mai marcat încă 2 goaluri. Cu toată lupta și brutalitatea Ilienilor n'au mai putut face nimic, deoarece echipa „Mice“ i-a fost superioară. Portarul dela Ilia a apărat foarte bine, dar pe la 1/2 reprizei a II-a a avut un accident din cauza plonjeului în picioarele extremului drept, dela „Mica“. Un alt accident i-sa mai întâmpnat extremului stâng dela „Mica“, care a fost lovit în abdomen de către Clopot, fundașul drept al „Iliei“.

Toți jucătorii dela „Mica“ au jucat bine în special Nicolau. Dela „Mica“ au marcat Pop, Borcy I. și II. iar dela „Ilia“ Petrescu și Knap.

Duminecă 27 August a. c., echipa I-a a C. S. „Gloria C. F. R.“ din Arad v'a juca pe arena sportivă din Gurabarza un match de foot-ball amical cu C. S. „Mica“.

Pentru publicul din Brad și jur, trenul industrial al Soc. „Mica“ va pleca dela biserica ort. rom. la orele 4 și 4 1/2 p. m., iar începutul matchului va fi la orele 5 p. m.

Sâmbătă 26 August a. c. la orele 9 p. m., membrii clubului sportiv „Mica“ aranjează în localul cazinoului funcționarilor din Gurabarza un:

„Mare ball sportiv“

cu cea mai bună muzică din Abrud.
Dans până'n zori! — Intrarea benevolă.
M. JIANU.

Diracțiunea lic. ort. rom. „A. Iancu“ din Brad.

A V I Z !

Se aduce la cunoștință celor interesați că Vineri în 1 Sept. orele 8, vor începe următoarele examene:

1. Examenul de corigență la una și două materii.

2. Examenele particulare, integrale și diferență.

3. În 7 Sept. începe examenul de admitere în cl. V-a.

4. Inscriserile și reinscriserile la liceu și internat, încep în 25 August și se fac pe baza unei cereri timbrate. Tot cu această dată se înaintează eventualele cereri pentru scutiri de taxe, etc. la care se vor anexa și actele necesare.

5. Examen de admitere în cl. I-a se va ținea numai în cazul că se vor înscrie mai mult de 50 de elevi.

6. Conform ordinului On. Minister No. 5500/1933 uniforma școlară este strict obligatorie

7. Ca particulari se pot înscrie elevi și eleve în orice clase până în 31 Oct. 1933.

Director, C. CIOCAN.

Consiliul comunal și locuitorii din comuna Crișcior aduc pe această cale mulțumiri d. Rudolf Oprean, dir. general al serv. apelor, din Ministerul Lucrărilor Publice, pentru atențiunea dată cererii locuitorilor din sus numita comună, pentru indiguirea Crișului alb. La ord. Dsale. au sosit la fața locului experți din Serv. Apelor și au făcut măsurătoarea, atât la Criș cât și la Valea-Morii.

De vânzare soi curat de Rhode-Island Red, găini și cocoși; creștere din anul curent, la crescătoria Dr. Boros Beni, Gurahonț.

Doriți să vedeți un film frumos ?

Veniți Duminecă 27 August la Casină unde se va rula filmul sonor

»Doi ochi albaștri«

In rolul principal: Charlotte Ander, Hermann Thinnig, Ida Düzt, Ihins Falkenstein.

REDACTOR RESPONSABIL:

G. E. CAMBER